

konflikti se lomijo skozi prizmo socialnih konfliktov, zaradi česar postanejo razumljivejši, istinitnejši, nazornejši. Življenje je že pred, zlasti pa še po revoluciji 1917. postavilo pred umetnika, ki iskreno sočustvuje z delavskim gibanjem, novo in bogato problematiko: vprašanje notranje preobrazbe človeka v toku njegovega boja za napredek (Gorkega „Mati“, Fadejeva „Polom“), za socialistično izgraditev družbe in za višje oblike sožitja med enakopravnima spoloma (Gladkova „Cement“, Avdejenka „Jaz ljubim“).

Velika problematika kritičnega realizma, problematika meščanskega individua, se vrača v novih tipičnih okoliščinah, v okoliščinah boja za izločitev asocialnega individualizma iz bitja in miselnosti delovnega človeka, v okoliščinah boja za oblikovanje nove individualnosti pod pogoji kolektivnega dela; vrača se kot vprašanje zasebno-lastniške anarhičnosti, nezdružljive s kolektivnim ustvarjanjem, kot vprašanje breznačelnega častiljubja in npravstvenega nihilizma, ki se v pobsesnem individualistu iz Četrte spajata v shakespearjevsko pošastno podobo izdajstva in zločina. Do največjih globin seže v to problematiko Mihail Šolohov, sodobni mojster socialističnega realizma, čigar „Tihi Don“, plod več ko desetletnega oblikovanja, zasluži, da se ob njem pri prvi priliki posebej ustavimo.

Vsa problematika socialističnega realizma je živo povezana s problematiko graditve novega občestva in ustrežajočega ustvarjanja novih, višjih materialnih in moralnih vrednot. Flaubert, veliki kritični realist, ki je spričo svoje odtujenosti obdajajočemu ga družbenemu okolju zastopal načelo „l'art pour l'art“, je nekoč v obupu vzkliknil: „Od množice do nas — nobene steze: toliko slabše za množico, zlasti pa, toliko slabše za nas!“

Sodobno delovno ljudstvo sprejema dela kritičnega realizma kot dragoceno zapuščino iz preteklosti, in novi realist ne stoji pred nobenim prepadom, ki bi težnje tega ljudstva nepremostljivo ločil od njegovih teženj, marveč stoji sredi boja množic, inženir, ki oblikuje duše v imenu prihajajoče skupnosti vseh ljudi.

## Verona

(Odlomek iz romana.)

Ivan A. Ribič

**K**malu po odhodu stare kuharice je prišla nova. Bila je s kmetov, iz pokrajin, ki leže daleč za snežnimi gorami, katere bde nad Ljubljano. Zdravje in prekipavajuča mladost osemnajstih let sta ji sijala iz oči in nasmejanega lica. Vendar je bila vse bolj podobna bahavo razcvetajoči se roži kakor pa nežnemu popku, ki še boječe oklepa liste, nevedoč, ali ga bo sonce ogrelo in priklicalo v novo, lepše življenje, ali pa bo ogenj njegovih žarkov strupen in poguben.

In Verona se ni bala sonca...! Željno mu je nastavljala lepi obraz, včasih zamižala, če je bila luč premočna — umaknila se mu ni.

Pri hoji se je zibala v bokih in polnih prsi ni skušala krotiti: bele in mameče so ji silile izza obleke, na kateri ni bilo prav nič kmetiškega več. Tudi rute si ni zavezovala.

„Ah, to je tako nemoderno“, je govorila in se strastno oklepala besed, ki jih je slišala v mestu. Zdele so se ji imenitne in bolj v skladu z novim klobukom in gizdavimi prijateljicami, katere je našla že takoj prve dni.

Marto je nagovarjala z milostljivo, kajti, gospá je rekla tudi trgovčevi ženi tam na vasi. Spominov na vas se je hotela otresti. „Rekla sem milostljivi, da...“ — tako ali podobno je pričevala pogovore, kjer koli in kadar koli je imela priliko. S tem je hotela poudariti nekaj, kar je bilo vsaj po njenem mnenju veliko in vredno življenja. Ko je dvigala ljudi svoje okolice v namišljene višave, se je tudi sama sončila v prelesti imenitnosti in časti... Na vprašanje, kaj dela pri Lahovih, se je vedno samo malomarno nasmehnila, da bi zakrila zadrego v lakajstvu vzgojene duše, in rekla: „Veste, milostljiva imajo toliko dela, pa so me prosili, da bi jim malo pomagala; ves dan so v službi, jaz pa ravno utegnem sedaj na jesen, ko doma ni mnogo dela...“

„A tako!“ se je navadno glasil odgovor, v katerem je slutila skrit porog.

S predrzno kratkimi rokavi je hodila nakupovat v trgovino in tisti — a tako? — se ji je zdel tako majhen in ničev v primeri s poželjivimi pogledi, ki so spremljali vsako kretnjo njenih belih rok, da se je čutila zadoščeno. Kajti videla je te poglede in vse v njej je vriskalo od veselja, da bi se rada na glas zasmejala in zabrusila odgovor, ki ga je samo v mislih ponavljala:

„A tako...? Pa ne bo nič! Morda kdaj pozneje, če si ne premislim...“ Tako so govorile njene črne, nagajive oči in se rogale hotnim rokam, ki so segale po njej.

Ko se je mladi trgovski pomočnik iz sosesčine nekoč opogumil in jo v temni veži poljubil, se je za hip vsa voljna predala njegovemu objemu. Nato se mu je nenadoma skušala izviti, kot da ji je žal.

„Pusti me!“ je siknila s pridušenim glasom.

„Verona...“ je moledoval in jo skušal zadržati.

„Pusti me...!“ je znova ukazala, zacepetala z nogami in se mu izmuznila. Urno jo stekla po stopnicah, ko jo je pa dohitel, se ni več branila.

„Tiho hodi, da naju ne slišijo,“ mu je zašepetala in ga povlekla v temno predsobje.

Drugi dan je tožila o glavobolu, da bi upravičila bledico in črne kolobarje pod očmi.

Takšna je bila Verona, ki je prišla s kmetov, da si ureže večji kos kruha in se naučije življenja, ki ga ji je obetalo mesto.

In prav takšna je stopila v Boštjanovo življenje, še preden je dopolnil petnajsto leto; mlada, željna in vabeča. Neusmiljeno je posegla v njegove prejšnje misli, ki so izginile brez sledu, da je stal pred nečem novim, brezimenim in silnim, kar ga je obdajalo kot soparna, rdeča noč, iz katere so vstajala vedno nova

vprašanja, vedno nove želje. Kajti vse dotlej še ni mislil na žensko. Morda včasih, vendar so bili to le trenutki, medli in bežni, ki se niso vračali niti niso ničesar spremenili, kot da jih nikdar bilo ni.

Sedaj pa ... Kjer koli je bil, ga je spremljala misel na Verono, zdaj meglена in nedoločena, drugič zopet močna in neodoljiva, da je bežal pred njo in sam pred seboj...

Bal se je noči in si je želel, ker so se z njo vedno in vedno vračale tiste strašne in vendar tako vabljive podobe njegovih poltenih sanj, ki so ga mučile in preganjale, da se je ječe zvijsal v sladostrostju, kadar so postale senca resničnosti...

Sanjavost ga je minila, smejal se je, bil razdražljiv in zopet dobre volje, da pogosto niti sam ni vedel — ali je vesel, žalosten ali bolan. Vse v njem se je vzburkalo. Za smehom je skrival divje koprnenje po nečem, kar se je zbudilo v njem in segalo preko njegovih let in misli, ki so bile morda še včeraj vse drugačne. In v vsem, kar je storil, je bila ena sama silna želja: veljati za odraslega, imeti vse pravice, ki so združene s starostjo, in živeti kot ... Kako bi rad živel, tega niti sam ni prav vedel.

Verona je slutila vihar, ki je besnel v njem, in se je samo smehljala. Njen smeh je bil igra bitja, ki se zave moči in ne stori ničesar, samo čaka.

Čakala je.

Kaj, tega niti vedela ni. Le zgodilo se bo nekaj, kar ne more iti mimo nje. Zato je čakala prekrizanih rok in vdana.

Morda so jo zabavali pogledi, ki so jo spremljali vedno in povsod, zdaj jasni in zgovorni, drugič skoraj nezavedni in daljni, vendar obetajoči...

Boštjan ji je bil všeč. Zastaven in čeden fant se ji je zdel, in razen tega — bil je sin njene gospodinje. Že samo to je bilo dovolj mikavno zanj.

Že vse popoldne je bil v parku. Mimo njega so hiteli redki sprehajalci in ta ali oni se je začudeno ozrl nanj, kot da ni pozne jeseni in mrzlih sap, ki so brile od severa. Včasih se je zganil, raztreseno listal po knjigi in se znova zagledal nekam na cesto.

Na nebu so se grmadili veliki, sivi oblaki, prve težke kaplje so s tihim šumom padale na veje drevja, ki je že vse golo samevalo ob poti.

Vstal je in krenil proti mestu.

Vedno gostejša megla, ki se je dvigala iz razsežnih močvirij onkraj mesta, se je plazila po ulicah. Težka sivina jesenskega dne je legala na vse, da so bile hiše podobne druga drugi, temne sence, dremajoče v mrak. Ustavljaj se je pred izložbenimi okni, brez misli in želja, si kupil od zgovornega prodajalca kostanj, katerega je raztreseno potisnil v žep, pozabil nanj in na glad.

Ko so zagorele prve luči, je odšel domov.

Že med vrati ga je srečala mati.

„Povabili so me v gledališče,“ mu je rekla. „Saj veš, da se mi malokdaj nudi prilika. Kmalu bom doma,“ ga je poljubila v slovo.

„Tako zgodaj greš?“ jo je vprašal, le da je nekaj rekel.

„Imam še opravka...“

Stopil je v svojo sobo, prižgal luč in nervozno brskal med knjigami. „Le kaj iščem“, se je ujezil sam nase in odprl okno. Rahel šum dežja se je mešal s pretrganimi glasovi ljudi, ki so bili iz višine videti majhni in nemirni. Iz reke teles, glasov in šuma je vstajalo zopet ono neznano in ga prevzemalo z novo, še večjo močjo. Kako živijo ti ljudje? Kaj bodo počeli doma, v toplih, zakurjenih sobah, ko se pogase luči in leže na vse mesto pokoj noči?

Tedaj je vstopila Verona.

Vsa vražja je bila tisti večer. Ko mu je prinesla večerjo, ga je nenadoma objela okrog vratu in se zasmejala:

„Kako vam ugaja moja nova obleka, gospod Boštjan?“

Zavrtela se je na petah pred njim, da je široko krilo razgalilo noge, in odhiti iz sobe.

Kri mu je udarila v glavo in po vsem telesu ga je spreletel neznan občutek. Bilo mu je, da bi planil k njej in jo prosil, naj ga ne muči, čeprav ni vedel, zakaj. Pokleknil bi prednjo in izjokal prošnjo, naj ga pusti v miru in ... ničesar več ni vedel, prevzela ga je ena sama želja — Verona!

Objeti jo in čutiti njeno telo v rokah! Šum s ceste mu je v trenutku postal razumljiv, gnal ga z vso silo k njej in zato jo je poklical, ker jo je moral.

„Verona!“

Začudeno ga je pogledala in molčala.

„Prinesite mi kavo,“ je dejal in jo skrivaj pogledal.

„Prej ste rekli, da je nočete,“ se je nasmehnila.

„Prinesite!“ je zarohnel v nenadnem besu in odvrnil pogled od nje.

„Da, gospod,“ se je zresnila. „In če želite še kaj, prosim ... Pozneje ne bom več utegnila...“

„Zakaj ne?“ je hripavo vprašal in uprl vanjo žareč pogled, da je pobesila oči in mečkala rob predpasnika.

Misel, da pojde nocoj z doma in celo s kakim moškim, mu je postala nezno in strašna. Moral se ji je upreti.

„Zakaj ne...?“ je ponovil. „Kam pa ... greste?“

„Nikamor...“

„In zakaj ne utegnete pozneje...?“

Še nikdar je ni tako vpraševal. Zakaj ravno danes?

„Kopel sem si pripravila,“ je mirno povedala in potegnila prt z mize. „Gospa so mi dovolili.“

Potem ga je pustila samega.

Razburjen je begal iz kota v kot in se naposled zopet ustavil pri oknu. Malokdo je še bil na cesti, vsak je bežal pred mrzlo jesensko nočjo. Kam? Domov, je zopet pomislil in jezno zastrl zastor. Sedel je k mizi in si prižgal cigareto. „Kopel sem si pripravila...“ mu je šumelo v ušesih. Slika gole ženske je znova

stopila predenj, prav taka, kot ga je zasledovala vsepovsod, le da tako določna in vabljiva ni bila še nikdar.

Na hodniku so se trdno zaprla vrata: Verona je odšla v kopalnico. Razburjenje v njem je raslo in ga davilo.

Sunkovito je planil kvišku, za trenutek obstal, potem se pa tiho splazil k vratom kopalnice.

Pljusk vode mu je udaril na uho... S tresočo se roko je pritisnil na kljuko.

Vrata so se vdala.

Žarka luč je padala na njo in jo osvetljevala... Ko ga je zagledala, je kriknila in skušala z rokami zakriti svojo goloto.

Nepremično je stal pred njo in jo poklical z drhtečim glasom.

„Verona...!“

„Pojdite ven...“ je ukazala, segla po rjuhi in se zavila vanjo, da se je tenko platno oprijelo mokrega telesa in ostro zarisalo polne oblike belega života.

„Saj... samo... tako sem prišel...“ je zajecjal.

„Pojdite...“ je nestrpno ponovila.

Vendar ni šel.

Naslednje dni je blodil okrog brez cilja, v njem ni bilo ničesar več, kar bi vpraševalo, hotelo ali zahtevalo. Tudi misli ni bilo. Samo neka brezizrazna, zevajoča praznina. In strah.

Daleč iz mesta je hodil, da bi se umiril. Toda vračal se je mračen in potr domov. Verona je molčala in ta molk ga je vznemirjal, ker se mu je zdelo, da kriči in izdaja.

Nekoč pa jo je našel samo in videl njene objokane oči. V njem se je prebudil človek in s silo pretrgal toliko let negovane sponse. Spomnil se je dve leti starejšega sošolca, kako je govoril o svojem dekletu. „Tudi jaz bom drugačen“, je sklenil.

Rahlo jo je pobožal po bujnih laseh, se sklonil k njej in jo poljubil na lice.

## Politični obzornik

NOVI VIDIKI SEDANJE IMPERIALISTIČNE VOJNE.

S i k s

Lani 26. septembra v Berlinu sklenjena vojaška zveza med Nemčijo, Italijo in Japonsko pomeni važen mejnik v razvoju današnje imperialistične vojne. S sklepom te zveze se njen obseg širi na področje vsega imperialističnega sveta; z berlinskim paktom se oboroženi imperialistični konflikt prenaša še na Tihi Ocean in potencialno tudi na južno ameriško obalo Atlantika, kjer se riše na obzorju spopad svetovnega pomena, ki ima odločiti o svetovni nadvladi enega izmed glavnih današnjih imperialističnih rivalov za gospodstvo nad kapitalističnim svetom. Pakt ni namreč naperjen le proti Angliji, marveč tudi proti Združenim državam Severne Amerike. Besede predsednika sovjetske vlade in komisarja za zunanje zadeve Sovjetske Zveze, ki jih je izrekel lani